

*Др Ранко И. Кеча, редовни професор
Универзитет у Новом Саду
Правни факултет у Новом Саду
rkesa@pf.uns.ac.rs*

*Др Марко С. Кнежевић, асистент са докторатом
Универзитет у Новом Саду
Правни факултет у Новом Саду
markokne@pf.uns.ac.rs*

ПАРИЦИОНИ РОК У СРПСКОМ ПАРНИЧНОМ ПОСТУПКУ*

Сажетак: У раду се разматра парнициони рок – рок за испуњење захтева који одређује парнични суд у изреци кондемпнаторне пресуде и чији протек представља услов за наступање извршности. Ради се о примарно материјално-правном року који има своје правнополитичко оправдање у виду обзира према туженом, коме се оставља додатни рок у којем треба да испуни захтев без бојазни да ће бити покренут поступак извршења. Он се одређује у пресудама у којима се налаже испуњење чинидбе. Износи 15 дана за новчане чинидбе, а за неновчане чинидбе је могуће да се одреди и дужи. У посебним поступцима постоје одступања од општег режима. Уколико се уопште не одреди, и пресуда постане правноснажна, он износи три дана и тече *ex lege*. Изузетно, парнициони рок се може одредити и у пресудама у којима се налаже пропуштање или трпљење. У сваком случају рок се рачуна од доставе пресуде странци којој је наложено испуњење обавезе, с тим да улагање жалбе делује суспензивно у односу на његов протек. Правно средство за санирање грешака суда у погледу одређивања парниционог рока је жалба. Правни интерес имају обе странке у зависности од конкретне грешке суда, односно штетности по њихове позиције. Грешка суда представља погрешну примену материјалног права, па се сходно томе она санира или преиначењем пресуде, или укидањем, што зависи од постојања потребних чињеничних утврђења за одлуку о парниционом року.

Кључне речи: парнициони рок, кондемпнаторна пресуда, извршност, парнициони рок за пропуштања и трпљења, погрешно одређивање парниционог рока, погрешна примена материјалног права

* Рад је резултат рада на научноистраживачком пројекту „Теоријски и практични проблеми стварања и примене права (ЕУ и Србија“ чији је носилац Правни факултет у Новом Саду.

1. ПОЈАМ, ОПРАВДАЊЕ И ПРАВНА ПРИРОДА ПАРИЦИОНОГ РОКА

1.1. Појам

Под париционим роком се подразумева рок за испуњење захтева који парнични суд одређује у изреци кондемпнаторне пресуде и чији је протек услов за наступање извршности пресуде.

Иако се парициони рок одређује у парничном поступку (чл. 345 ЗПП),¹ и према садашњој концепцији представља искључиву надлежност парничног суда (*arg. чл. 17 ст. 2 ЗИО*),² његова функција нема везе са парничним поступком. Дејство париционог рока је у потпуности извршно-правно. Његов протек је један од услова наступања извршности пресуде, што је основна претпоставка за доношење решења о извршењу захтева који је садржан у кондемпнаторној пресуди (чл. 15 ст. 1 и 2 ЗИО). Тако гледано, парициони рок има дилаторно дејство у односу на извршење – извршни поверилац и поред правноснажне пресуде не може да исходи решење о извршењу уколико он још није протекао.³ Утолико се чини оправданим и дефинисање париционог рока као обезбеђења „одлагања извршења“ (нем. *Exekutionsstundung*) у корист туженог.⁴

Парициони рок се одређује поводом захтева који је странка требала да испуни до момента закључења главне расправе или до момента доношења пресуде ако се одлука доноси раније. Да би се усвојио кондемпнаторни тужбени захтев потраживање мора бити доспело у моменту закључења главне расправе, односно до момента доношења пресуде (чл. 343 ст. 1 ЗПП). Изузетак су оне пресуде код којих је могуће усвојити тужбени захтев и поводом недоспелих чинидби (чл. 343 ст. 2 и 3 ЗПП). Парициони рок

¹ Закон о парничном поступку, *Службени гласник РС* бр. 72/11, 49/13 (УС), 74/13 (УС) и 55/14.

² Закон о извршењу и обезбеђењу – ЗИО, *Службени гласник РС* бр. 31/11, 99/11 (др. закон), 109/13 (УС), 55/14 и 139/14.

³ У домаћој теорији схватање париционог рока као дилаторног, и то у односу на извршење, је неупитно; вид. Михајло Дика, у: Сениша Трива, Велимир Белајец, Михајло Дика, *Судско извршно право*, Загреб 1984², 142 (§ 24 т. 4); Сениша Трива, Велимир Белајец, Михајло Дика, *Грађанско парнично процесно право*, Загреб 1984⁶, 484; Боривоје Познић, *Коментар Закона о парничном поступку, према тексту Закона из 1976. године са доцнијим изменама и допунама*, Београд 2009, 751; Боривоје Познић, Весна Ракић-Водинелић, *Грађанско процесно право*, Београд 2010¹⁶, 216 (т. 379); Боривој Старовић, Ранко Кеча, *Грађанско процесно право*, Нови Сад 2004³, 356.

⁴ Ради се о данас општеприхваћеном схватању аустријске теорије и судске праксе; са даљим упућивањима уместо свих вид. Walter H. Rechberger, in: *Kommentar zur ZPO* (Hrsg. Walter H. Rechberger), Wien 2006³, 1414 (§ 409 Rn. 2). У том смеру у домаћој литератури Александар Јакшић, *Грађанско процесно право*, Београд 2012⁶, 486 (т. 2561).

стога не представља рок у којем доспева досуђена чинидба. У сваком случају, немогуће је одбранити став да је парициони рок уједно и рок доспелости – по материјалном праву постоји само један рок доспелости. Парициони рок према концепцији домаћег права има искључиво дејство у оквиру настанка права на принудно извршење.

Парициони рок у етимолошком смислу, али и у концепцијском за наше право, води порекло из германског општег права (нем. *gemeines Recht*). Долази од латинског глагола *parere* (покоравати се, слушати), што је требало да значи рок у којем дужник треба да се покори пресуди пре него што дође и до принудног извршења. У том смислу се он називао и рок милости (нем. *Gnadenfrist*).⁵ Таква концепција је преузета у реформи аустријског права 1895/96. (за разлику од немачког), па је сходно његовој рецепцији у Краљевини Југославији и задржавањем таквог курса све до данас она присутна и код нас. Но, док се у аустријској доктрини одустало од термина парициони рок (нем. *Partitionsfrist*),⁶ с обзиром да се данас униформно говори о „року за чинидбу“ (нем. *Leistungsfrist*), у домаћој литератури он се често одређује и као „рок за добровољно извршење“.⁷ Тако је одређен и одредбама ЗИО којима се регулише извршност судске одлуке и његова суштина: “Судска одлука је извршна ако је постала правоснажна и ако је протекао рок за добровољно испуњење обавезе извршног дужника” (чл. 15 ст. 1 реч. 1 ЗИО).⁸ Цитирана формулација не одражава најпрецизније природу рока. Тужени, као извршни дужник, и по његовом протеклу може добровољно да изврши дуговану обавезу. Протек рока не преклудира туженог да то учини и касније,⁹ па и након покретања извршног поступка. Тек по протеклу париционог рока тужилац, као извршни поверилац, може да исходи решење о извршењу. Дакле, ради се о чистом дилаторном року. Извршењем дуговане чинидбе у оквирима париционог рока тужени се, међутим, ослобађа низа терета везаних за принудно остваривање досуђеног потраживања.

У судској пракси се усталило да се у пресудама које одређује парициони рок уноси клаузула по којој се странци налаже испуњење чинидбе „под претњом принудног извршења“. У теорији се сматра да је њено уно-

⁵ Вид. Christoph G. Paulus, *Zivilprozessrecht*, Berlin ua 2006³, 246-247 (Rn. 527).

⁶ Упор. OGH [Oberstes Gerichtshof – Врховни суд] 2 Ob 104/49 vom 30.3.1949, *Entscheidungen des österreichischen Obersten Gerichtshofes in Zivil-(und Justizverwaltungs)sachen (SZ)* 22, 1949, Nr. 45.

⁷ Упор. већ Срећко Цуља, *Грађанско процесно право Краљевине Југославије, Св. 1, Грађански парнични поступак*, Београд 1936, 614.

⁸ Означавање париционог рока у извршној регулативи као „рока за добровољно извршење“ је присутно у свим послератним претходницима ЗИО.

⁹ Тако и Б. Познић, 751; М. Дика, у: С. Трива, В. Белајец, М. Дика (1984), 142 (§ 24 т. 4).

шење сувишно, јер се подразумева – с обзиром на изричито одређење у ЗИО – да овлашћена странка може да захтева принудно извршење обавезе из пресуде ако је извршни дужник на време не испуни.¹⁰ Утолико уношење такве клаузуле уз парициони рок нема никакво правно дејство, па њено изостављање не значи да протеком рок не наступа извршност. Ипак, не може се спорити функција такве клаузуле у смислу информисања, односно поучавања туженог.¹¹ Наведена клаузула је, међутим, сувишна и због тога што од суда најчешће не зависи, нити он то може гарантовати, да ће у наведеном случају бити покренут извршни поступак. Поступак се, по правилу, покреће по начелу диспозиције – по предлогу странке у чију је корист досуђена одређена чинидба (чл. 2 ст. 1 ЗИО). Од ње зависи да ли ће доћи до покретања извршног поступка и када. Евидентно је да то овлашћена странка не мора учинити одмах по протеклу париционог рока. Изузетно, када је то посебно прописано, поступак се покреће по службеној дужности (чл. 2 ст. 1 *in fine* ЗИО). Овде се са сигурношћу може очекивати да ће доћи до принудног извршења чинидбе ако је странка не испуни за време трајања париционог рока.¹²

1.2. Оправдање

Одређивање париционог рока и његово дејство у виду одлагања извршења своје оправдање проналази искључиво у правнополитичким вредновањима, односно оно није догматички условљено. Како је речено, парициони рок није рок доспелости, и да би се донела кондемпнаторна пресуда принципно је нужно да је чинидба већ доспела. Према томе, догматичка последица би пре била непостојање париционог рока. С обзиром да он представља одлагање извршења, то значи да се током његовог рока заправо толерише понашање туженог које је управо супротно налогу из пресуде.¹³

Правнополитички разлози за постојање париционог рока су с једне стране у обзирима према туженом, и с друге стране у смањивању броја извршних поступака. Што се тиче обзира према туженом, полази се од једне

¹⁰ Srećko Zuglia, *Грађански парнични поступак FNRJ*, Zagreb 1957, 470; Б. Познић, 853; Б. Познић, В. Ракић-Водинелић, 361 (т. 628). Исто резонује аустријска доктрина у критици тамошње праксе; вид. W. H. Rechberger, in: W. H. Rechberger (Hrsg.), 1441 (§ 417 Rn. 3); Richard Holzhammer, *Österreichisches Zivilprozessrecht*, Wien-New York 1970, 245.

¹¹ W. H. Rechberger, in: W. H. Rechberger (Hrsg.), 1441 (§ 417 Rn. 3). У том смислу S. Zuglia, 470 сугерише да се и поред непостојања правног дејства уноси ова клаузула у изреку пресуде.

¹² Пример за то би било решење о новчаном кажњавању странке, с обзиром да се на решења сходно примењује чл. 345 ЗПП (чл. 366 ЗПП).

¹³ На овај аспект указује аустријски Врховни суд, додуше на примеру париционог рока када се налаже пропуштање; вид. OGH 4 Ob 337/78 vom 6.6.1978, SZ 51, 1978, Nr. 76.

идеалне парнице у којој заиста постоји спор странака. Све до доношења правноснажне одлуке тужени је уверен да нема обавезу према тужиоцу. Стога је оправдано да му се пре принудног извршења обезбеди један последњи рок у којем треба да се припреми да испуни обавезу.¹⁴ Утолико је ранији назив „рок милости“ и данас оправдан. Обезбеђивањем оглањања извршења кроз парнициони рок се постиже и правнополитички циљ у виду смањивања броја извршних поступака, јер се обезбеђује туженом да се припреми за испуњење обавезе.¹⁵

1.3. Правна природа

У домаћој теорији се сматра да је, без обзира што је његово одређивање прописано процесном регулативом, реч о року који има материјално-правни значај. Као пресудан аргумент се истиче да се њиме не одређује рок за предузимање парничне радње, већ се одређује рок за испуњење грађанскоправне обавезе.¹⁶ Супротно, треба истаћи *Фашингово* схватање, по којем се ради о року који има двоструку природу – процесну и материјалну. Ова друга је и за њега преовлађујућа, а разлог за то је одлагање извршности.¹⁷ У практичном резултату је исто схватање *Јакшића*, с обзиром да материјалноправну природу парниционог рока види такође у одлагању извршности.¹⁸

Императивност одредаба о парниционом року у смислу да странке својим споразумом не могу одредити другачије трајање овог рока у односу на оно које је прописано одредбама ЗПП, на начин који би обавезивао суд да га у пресуди одреди у краћем или дужем времену,¹⁹ на први поглед би говорила у прилог става о процесноправној природи. Наиме, пошло би се од тезе да су процесноправне одредбе принудног карактера, и да странке немају право да својом вољом одступају од њихове садржине, што је, супротно, правило у материјалноправну. Међутим, постоје материјалноправни рокови који су исто тако императивне природе и где је аутономија воље

¹⁴ М. Дика, у: С. Трива, В. Белајец, М. Дика (1984), 142 (§ 24 т. 4); Б. Познић, 751; Hans W. Fasching, *Lehrbuch des österreichischen Zivilprozessrechts*, Wien 1990², 784 (Rn. 1549).

¹⁵ Упор. Б. Познић, 751.

¹⁶ С. Трива, В. Белајец, М. Дика (1986), 484 (§ 127 т. 5); М. Дика у: С. Трива, В. Белајец, М. Дика (1984), 148 (§ 24 т. 11). Б. Познић, 751. Исти аргумент се користи и у већинској аустријској теорији и пракси, вид. W. H. Rechberger, in: W. H. Rechberger (Hrsg.), 1415 (§ 409 Rn. 6) са даљим упућивањима на праксу; Walter H. Rechberger, Daphne-Ariane Simotta, *Grundriss des österreichischen Zivilprozessrechts*, Wien 2009⁷, 243 (Rn. 473).

¹⁷ H. W. Fasching, 285-286 (Rn. 584 *in fine*).

¹⁸ А. Јакшић, 486-487 (т. 2561)

¹⁹ Супротно за аустријско право, с позивом на судску праксу H. W. Fasching, 785 (Rn. 1550), али само за случај да су се странке о дужем року.

у том смислу суспендована. Репрезентативан пример су рокови застарелости, јер је забрањено одређивање краћег или дужег рока застарелости од прописаног (чл. 364 ст. 1 ЗОО).

Наведена императивност, ипак, не спречава странке да након одређивања париционог рока закључе ванпроцесни споразум којим ће одредити дуже трајање „париционог рока“ у односу на онај који је прописан одредбама ЗПП.²⁰ Но, и тада то није стриктно мењање париционог рока, што би имало значај да пресуда не постаје извршна док не протекне новоодређени рок. Тада се ради о мењању супстацијалноправног односа по правноснажности пресуде, и представља опозициони разлог који спречава извршење. Реч је о одлагању испуњења (нем. *Stundung*) као једном виду заустављања извршног захтева (извршног потраживања). По основу овог споразума извршни дужник може изјавити приговор против решења о извршењу ако је поступак покренут пре истека рока одређеног у споразуму странака којим је испуњење одложено у року који је дужи од париционог рока садржаног у пресуди.²¹

Материјалноправна природа париционог рока има за основу последицу примену материјалноправних одредаба о одржању рокова.²² Даље, пропуштање рока не резултира преклузијом, јер тужени и даље може добровољно испунити своју обавезу, те се из наведеног разлога не може захтевати враћање у пређашње стање.²³ Смрт странке не прекида његово трајање.²⁴

2. ДУЖНОСТ СУДА ДА ОДРЕДИ ПАРИЦИОНИ РОК

2.1. Дужност с обзиром на садржај кондемпнаторног тужбеног захтева

2.1.1. Налог за испуњење чинидбе

Како у матичној одредби о париционом року (чл. 345 ЗПП), тако и у другим одредбама у којима се он спомиње у ЗПП (чл. 440 ст. 1, 452 ст. 1, 479 ст. 5, 486 т. 2, 493 ст. 4), говори се само о року за испуњење чинидбе. При томе се под извршењем чинидбе подразумева активно држање тужене странке које се може састојати у одређеном давању или чињењу, или како се

²⁰ Б. Познић, 751.

²¹ О опозиционим разлозима против решења о извршењу опширније вид. Марко Кнежевић, „Круг опозиционих разлога у приговору против решења о извршењу на основу извршне исправе“, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду (ЗбоНС)* 4/2014, 329-357.

²² М. Дика, у: С. Трива, В. Белајец, М. Дика (1984), 148 (§ 24 т. 11); Б. Познић, 751.

²³ Б. Познић, В. Ракић-Водинелић, 360-361 (т. 628). Супротно Н. W. Fasching, 785 (Rn. 1549 *in fine*) види немогућност враћања у пређашње стање у околности да се ради о материјалноправном року, с обзиром да се не односи на предузимање процесне радње.

²⁴ Б. Познић, 751.

то још назива у литератури – „позитивне чинидбе“.²⁵ Према томе, с обзиром на редакцију норме, као опште правило постоји дужност суда да у свим кондемпнаторним пресудама у којима се налаже некаква чинидба одреди и парициони рок. Ради се о службеној дужности суда која није условљена тражењем странака. Разлика која постоји између новчаних и неновчаних чинидби тиче се трајања париционог рока, а не дужности суда да га одреди.²⁶

Изузетак од општег правила за чинидбе представљају случајеви у којима је могуће да се усвоји захтев који још није доспео (чл. 343 ст. 2 и 3 ЗПП). С обзиром да се тада туженом налаже да испуни чинидбу *pro futuro*, и то по доспелости, функцију париционог рока у смислу извршности преузима управо моменат доспелости.²⁷ Не би било сврхе, спрам оправдања париционог рока, да се поред доспелости одређује и додатно парициони рок; дужнику је са доношењем пресуде јасно да је ауторитативно утврђена његова обавеза.

Парициони рок се одређује без обзира на број постављених захтева за чинидбу. Ако се пресудом усваја више кумулативно спојених захтева тада се за сваки од захтева може одредити парициони рок различитог трајања што зависи од природе чинидбе на коју се поједини захтев односи. Код усвајања једног од евентуално кумулираних захтева парициони рок се одређује према досуђеној чинидби. Код алтернативно постављеног захтева – онда када је он уопште допуштен – парициони рок би требало да се одреди сходно природи предмета којим тужени може испунити дуговану обавезу ако се жели поштовати право те странке да сама одреди чинидби којом ће испунити своју обавезу. Поставља се питање да ли је наведени приступ остварив. Ако се ради о алтернативно постављеном захтеву код којег за сваки од предмета може бити одређен парициони рок у различитом трајању јер је, на пример, један предмет исплата одређеног новчаног износа а други неновчана чинидба, тужилац, односно извршни поверилац, истеком париционог рока одређеног за новчану чинидбу стиче право да захтева испуњење те чинидбе без обзира што још није протекао рок за испуњење неновчане. Исто важи и ако се ради о неновчаним чинидбама за које је одређен парициони рок у различитом трајању.

2.1.2. Налог за пропуштања и трпљења

Одредба чл. 345 ст. 1 ЗПП је формулисана тако да би се уопште одређивање париционог рока везивало само за оне кондемпнаторне пресуде којима се туженој странци налаже „извршење неке чинидбе“. Према дослов-

²⁵ Тако С. Трива, В. Белајец, М. Дика (1984), 483 (§ 127 т. 5)

²⁶ За критику да за све неновчане чинидбе треба да се одређује парициони рок вид. Srećko Zuglia, у: Srećko Zuglia, Siniša Triva, *Komentar Zakona o parničnom postupku II*, Zagreb 1957, 111-112.

²⁷ М. Дика, у: С. Трива, В. Белајец, М. Дика (1984), 143 (§ 24 т. 7).

ном значењу цитиране одредбе рок се не би одређивао ако се ради о кондемпнаторној пресуди којом се туженом налаже пропуштање или трпљење.²⁸ На подлози ранијих решења (ЗПП 76 и ЗИП 78) формиран су различити ставови поводом овог питања. По једном, париционом року у таквим пресудама није било места.²⁹ У прилог томе се истицало да је то оправдано с обзиром на функцију париционог рока, јер би било сувишно одређивати рок извршном дужнику да се припреми за пропуштање или трпљење.³⁰ Супротно, *Познић* је био схватања да је суд изузетно поводом оваквих пресуда могао да одреди парициони рок, онда када би околности налагале да је туженом потребно да се обезбеди одређено време како би могао да поступи по изреци пресуде којом се налаже испуњење негативне чинидбе у виду пропуштања или трпљења.³¹

Дилема је, међутим, решена већ доношењем Закона о извршном поступку 2004. године,³² с обзиром да се изричито спомињала таква могућност. Наиме, у чл. 32 ст. 2 је било предвиђено да „Судска одлука којом је наложено трпљење или нечињење извршна је кад постане правноснажна, осим ако је у извршној исправи одређен рок за усклађивање понашања извршног дужника с том обавезом“. Стога је јасно било да је законодавац, па макар и посредно, рачунао на то да се и у пресуди у којој се налаже пропуштање могуће да се одреди парициони рок. Но, он се није називао „рок за добровољно испуњење“, већ „рок за усклађивање понашања“. ЗИО је преузео такво решење (чл. 15 ст. 2 ЗИО), па се тако системским тумачењем долази до одговора на постављено питање.³³ Суд може да одреди парициони рок и у кондемпнаторним пресудама у којима се налаже пропуштање или трпљење. Уколико суд, ипак, не одреди парициони рок у том случају, извршност пресуде у којој је садржан захтев за пропуштањем или трпљењем наступа по њеној правноснажности (чл. 15 ст. 2 ЗИО).

С обзиром да позитивноправни прописи више од реченог не спомињу поводом париционог рока за пропуштања и трпљења, основно је питање у којим случајевима је потребно да се он одреди. За хрватско право, које је редакцијски за овај проблем исто као и домаће, *Дика* наводи само пример када ће постојати потреба да се остави рок туженом да „усклади своје понашање“ са својом обавезом која се састоји у пропуштању. То ће бити случај када туженом треба оставити време да би престао са одређеном делат-

²⁸ Исто би произишло и из језичког тумачења аГрпп, упор. § 409.

²⁹ С. Трива, В. Белајец, М. Дика (1986), 483 (§ 127 т. 5); М. Дика у: С. Трива, В. Белајец, М. Дика (1984), 142 (§ 24 т. 5).

³⁰ М. Дика у: С. Трива, В. Белајец, М. Дика (1984), 142 (§ 24 т. 5)

³¹ Б. Познић, 753.

³² ЗИП, *Службени гласник Републике Србије* бр. 125/04.

³³ У резултату тако и А. Јакшић, 486 (т. 2560).

ношћу, нпр. да би зауставио погон којим се загађује околина.³⁴ Од користи би било, међутим, истаћи ставове аустријске праксе и теорије о овом питању. Наиме, у аустријском праву не постоји редакцијски ослонац за решавање питања могућности одређивања париционог рока у пресудама где се налаже пропуштање. Све до 80тих година прошлог века пракса је негирала такву могућност. До преокрета је дошло под утицајем литературе, па се тако искристалисао став да је и код налога за пропуштање, чије је испуњење ипак условљено одређеном активношћу туженог (иако се она као таква и не спомиње у изреци пресуде), допуштено одређивање париционог рока.³⁵ Тако, примера ради, код забране коришћења фирме, с обзиром да дужник ради омогућавања пословања мора да промени фирму,³⁶ слично и за забрану коришћења недопуштених одредби у општим условима пословања, јер је разумно да се остави време да се физички промене општи услови пословања.³⁷ Идеја која је подлога овом ставу је свакако оправдање париционог рока.

Наведено аустријско схватање се може прихватити и за домаће право. Уколико се ради о чистом пропуштању, нема никаквог оправдања да се додатно омогући туженом да се понаша на начин који је довео до усвајања тужбеног захтева којим му се управо забрањује такво понашање. Примера ради, не постоје стварни разлози који би оправдали одређивање париционог рока у пресуди у којој се туженом налаже да престане са продајом неовлашћено фотокопираних примерака једног ауторског дела. Идеја која је подлога овом ставу је свакако оправдање париционог рока. Тужени, принципијелно ни не зна до правноснажне пресуде да поступа противно једној материјалноправној дужности нечињења. Уколико је пропуштање повезано са његовим активним радњама, треба му обезбедити време да предузме такве радње. Дакле, ради се о уважавању интереса туженог, јер управо у тим ситуацијама моментална извршност би могла да буде несразмерна.

³⁴ Михајло Дика, *Грађанско овршино право*, Загреб 2007, 237 фн. 350 (§ 65 т. 1).

³⁵ Супротно, ако се ради о тзв. чистом пропуштању (*reine Unterlassung*), парициони рок не може да се одреди. Вид. OGH 4 Ob 130/03a vom 7.10.2003, SZ 2003, Nr. 115 = *Juristische Blätter (JBl)* 2004, 443.

³⁶ OGH 4 Ob 1/89 vom 7.2.1989, *wirtschaftsrechtliche blätter (wbl)* 1989, 217, и то саглашавајући се са *Шенхеровом (Schönherr)* критиком схватања истог већа у одлуци 4 Ob 349/75 vom 2.12.1975, SZ 48, 1975, Nr. 128 = *Österreichische Blätter für gewerblichen Rechtsschutz und Urheberrecht* 1976, 79.

³⁷ Упор. OGH 4 Ob 130/03a vom 7.10.2003, SZ 2003, Nr. 115 = *JBl* 2004, 443: „Тужени може да испуни захтев за пропуштање само на тај начин да промени опште услове пословања. Њему се, међутим, не забрањује да у промету са потрошачима користи опште услове пословања, већ му је само забрањено да користи одређене клаузуле. Стога се тужени не може упутити да своје опште услове пословања штамбиљом прогласи неважећим у односу на потрошаче. На основу тога се показује оправданим да се обезбеди рок од три месеца за модификацију општих услова пословања.

2.2. Дужност с обзиром на инстанцу

Одредба чл. 345 ЗПП се пре свега односи на првостепени поступак, и питање дужности одређивања париционог рока у првостепеној пресуди је ван сваког спора. Проблеми се јављају у контексту другостепене пресуде, али и ревизијске, и имају своје исходиште у теоретском схватању другостепене, односно ревизијске пресуде којом се одбија правни лек и потврђује нападнута пресуда.

У случају да се другостепеном пресудом жалба против првостепене пресуде у којој је садржан парициони рок одбија, другостепени суд не одређује нов парициони рок, већ рок из првостепене пресуде почиње да тече изнова. Наиме, подлога за овај став је схватање већинског дела домаће теорије у погледу природе одбијања жалбе и потврђивања првостепене пресуде. Таква пресуда другостепеног суда не стиче својство (материјалне) правноснажности, јер само потврђује првостепену (чл. 387 ст. 1 т. 2 ЗПП) – она постаје правноснажна, јер се отклања супсензивност која је наступила улагањем жалбе.³⁸ Другим речима, „успоставља се правноснажност побијане првостепене пресуде“.³⁹ Сходно учењу о прекиду париционог рока улагањем жалбе, што је нужна последица овог схватања, он само почиње изнова да тече од доставе другостепене пресуде. Према супротном, мањинском схватању домаће теорије о природи одбијања жалбе и потврђивања првостепене пресуде, обе пресуде постају правноснажне, али је другостепена пресуда једина меродавна.⁴⁰ Последица тога би био став да је улагање жалбе довело до тога да парициони рок није ни почео да тече, па

³⁸ За најисцрпнију аргументацију вид. Михајло Дика, *Грађанско парнично право, Правни љекови*, Загреб 2010, 217 и даље; вид. и S. Zuglia, 478; Jože Juhart, *Civilno procesno pravo FZR Jugoslavije*, Ljubljana 1961, 446, према Б. Познић, В. Ракић-Водинелић, 408 (т. 713); С. Трива, В. Белајец, М. Дика (1984), 581 (§ 149 т. 3 *in fine*);

³⁹ S. Zuglia, 478, који исправно напомиње да такво успостављање не делује *ex tunc*, тј. од момента када би та пресуда постала правноснажна да није било неосноване жалбе, него *ex nunc*, тј. од момента када ступи на снагу пресуда којом је одбијена жалба и потврђена нападнута пресуда.

⁴⁰ Изричито Б. Познић, В. Ракић-Водинелић, 408 (т. 713), прихватајући учење *Бломејера* (*Blomeyer*); упор. Arwed Blomeyer, *Zivilprozessrecht*, Berlin ua 1963, 543 (§ 102 I 2). Треба споменути да (аустријску) трећу варијатну схватања о природи другостепене пресуде којом се одбија жалба и потврђује првостепена, да то представља одлуку о предмету спора, па је једино она правноснажна, у домаћој доктрини нико не заступа; упор. R. Holzhammer (1970), 268; H. W. Fasching, 915 (Rn. 1814). Ово схватање, ипак, треба довести у везу са изричитим одређењем аГрпп, по којем одбијање призива подразумева пресуђење у меритуму, упор. § 497 ст. 1 аГрпп. Тако нешто ЗПП не садржи као правило, већ супротно говори о „одбијању жалбе и потврђивању првостепене пресуде“ (чл. 387 ст. 1 т. 2). Изузетак је обавезна другостепена расправа, када се, изгледа, увек одлучује о захтевима странака (чл. 383 ст. 4).

би другостепени суд морао сам да га одреди, који би се опет рачунао од доставе другостепене пресуде. Према томе, види се да ова два схватања, за овај проблем, немају практичне разлике.

У случају преиначења пресуде којим се усваја претходно одбијени тужбени захтев, у другостепеној пресуди се мора одредити парициони рок за извршење чинидбе, јер тај рок није био садржан у пресуди којом је одбијен тужбени захтев.

С обзиром на речено, у ревизијској пресуди се одређује парициони рок само у случају да је у обе ниже инстанце тужбени захтев одбијен. У супротном, ревизијском пресудом се или одбија ревизија и потврђује се обе пресуде, или само другостепена, или се усваја ревизија, преиначује другостепена пресуда тако што се потврђује првостепена.

3. ТРАЈАЊЕ ПАРИЦИОНОГ РОКА

3.1. Новчане чинидбе

За новчане чинидбе је предвиђен рок од 15 дана (чл. 345 ст. 2 реч. 1 ЗПП). С обзиром да се ради о императивној одредби о законском року, не постоји могућност да суд у општем парничном поступку одреди краћи или дужи рок. Другачији рокови су предвиђени у посебним поступцима, али и тада се ради о законском року.

3.2. Неновчане чинидбе

Када се ради о неновчаним чинидбама парициони рок представља судски рок који се посебно одређује за конкретан случај, с тим да не може бити одређен у краћем року од оног законског; „суд може одредити дужи рок” (чл. 345 ст. 2 реч. 2 ЗПП) – *argumentum a contrario* не може одредити краћи рок од оног законског.⁴¹ Не искључује се да буде одређен у истом трајању. Одредба је формулисана на начин који претпоставља да се овај рок, по правилу, одређује у истом трајању као и онај законски. Дужи рок има значај изузетка који је оправдан ако суд сматра да, због природе досуђене чинидбе, обавезу није могуће испунити у оквирима законског рока.⁴² Приликом одређивања рока који је дужи од оног законског потребно је водити рачуна да тај рок буде одређен у примереном трајању с обзиром на

⁴¹ О правнополитичкој критици таквог уређења вид. Srećko Zuglia, u: Srećko Zuglia, Siniša Triva, 111-112; Самуел Камхи, *Грађански судски поступак*, Сарајево 1961³, 402.

⁴² Б. Познић, 752 као примере наводи испоруку робе коју тек треба произвести или изградњу објекта.

интерес тужиоца и могућности туженог,⁴³ али и о томе да се ради о већ доспелој обавези. Није без значаја време доспећа те обавезе. Ако је парница покренута по њеном доспећу разложно је да овај рок буде краћег трајања од рока који се односи на чинидбу која је доспела непосредно пре доношења пресуде, јер је парница покренута пре доспећа дуговане обавезе. Релевантна може бити и дужина трајања парничног поступка. У сваком случају, у образложењу пресуде треба да буде садржано и образложење дужине рока који је суд одредио.⁴⁴

3.3. Пропуштања и трпљења

Трајање париционог рока у кондемпнаторним пресудама у којима се налаже пропуштање или трпљење се не спомиње у позитивноправним прописима. Како је речено, једино што је прописано – и то посредно – јесте могућност суда да га одреди. С обзиром на то, поставља се питање минимума и максимума овог судског рока. С једне стране би се аналогијом са уређењем у погледу неновчаних чиндиби могло доћи до решења да је рок од 15 дана минимум. Међутим, за такво опште решење нема оправдања, јер циљ париционог рока код налога за пропуштање није обезбеђивање туженом минималног трајања одлагања извршења. Управо зато се он не одређује увек, већ само када је нужно да се остави време туженом да предузме радње које су повезане са његовим пропуштањем. Према томе, ако се већ одређује парициони рок за пропуштање, он хипотетички може бити и краћи од 15 дана, или осам у посебним поступцима (пре свега у привредном спору), а свакако може бити и дужи. Управо ће конкретан разлог за само одређивање париционог рока бити и параметар одређивања његовог трајања. У сваком случају је и овде, као и код одређивања дужег рока за неновчане чинидбе, нужно да суд образложи одређивање рока у одређеном трајању.

3.4. Посебни парнични поступци

У ЗПП су за посебне поступке предвиђена одступања од општег режима из чл. 345 ст. 2 ЗПП. Она се могу поделити у три групе.

Прва модификација подразумева да је рок за новчане чинидбе осам дана, а да је минимум за неновчане чинидбе исто толико. Такав је случај у

⁴³ У предатном Грађанском парничном поступку (§ 505 ст. 2), по узору на аустријско право (§ 407 ст. 2 аГрпп), за парициони рок који се односио на извршење радње или посла било је предвиђено да се он одређује с обзиром на „личне прилике обавезаникове“ (нем. *„personliche Verhältnisse der Verpflichteten“*). Ближе о параметрима вид. Ставре Филипче, „За значењето на парициониот рок и на клаузулата «по страх на присилно исполнување» во пресудата“, *Правна мисла* 1-2/1970, 46-47.

⁴⁴ Б. Познић, 752.

багателном (чл. 479 ст. 5 ЗПП), привредном (чл. 486 т. 2 ЗПП) и потрошачком спору (чл. 493 ст. 4 ЗПП).

Друга модификација постоји у радном спору, где је неvezано за питање чинидбе (новчана или неновчана) парициони рок осам дана (чл. 440 ст. 1 ЗПП). У том смислу, барем што се тиче језичког и системског нивоа тумачења, суд у радном спору и поводом неновчаних чинидби одређује парициони рок од осам дана; продужавање, *a contrario*, не би долазило у обзир.

Последња, трећа модификација општег режима у ЗПП је предвиђена за спор поводом колективног уговора о раду и посесорни спор. Суд је у овом споровима овлашћен да сам одреди рок, односно, није прописан законски минимум његовог трајања (*arg.* чл. 452 ст. 1, 445 ст. 2 ЗПП).

4. РАЧУНАЊЕ ПАРИЦИОНОГ РОКА

4.1. Опште правило

Парициони рок се рачуна од дана достављања пресуде странци којој је наложено испуњење чинидбе (чл. 345 ст. 3 ЗПП; чл. 15 ст. 1 реч. 2 ЗИО), чиме се, како се наводи, спроводи принцип да пресуда има дејство према странци од достављања.⁴⁵ То значи да објављивање пресуде, што је у ЗПП апсолутна дужност првостепеног суда, нема никакав утицај на рачунање париционог рока.

4.2. Првостепене пресуде

Парициони рок одређен у првостепеној пресуди се рачуна од дана достављања пресуде странци. Проблем се јавља у контексту паралелног тока рока за изјављивање жалбе. Поставља се питање утицаја изјављивања жалбе на ток париционог рока с једне стране, и питање синхроности рока за жалбу и париционог рока с друге стране.

4.2.1. Утицај улагања правног лека

Неподељено је схватање теорије и праксе да улагање жалбе прекида ток париционог рока.⁴⁶ Он поново почиње да тече изнова од доставе другостепене пресуде којом је првостепена потврђена. У догматичком смислу,

⁴⁵ Б. Познић, 753.

⁴⁶ М. Дика у: С. Трива, В. Белајец, М. Дика, 148 (§ 24 т. 12) А. Јакшић, 487 (т. 2564); Одлука Окружног суда у Риједи Гж 1995/81 од 24.2.1982, *Преглед судске праксе* 20, 1982, бр. 144; Тако и у резултату Б. Познић, 753; Б. Познић, В. Ракић-Водинелић, 360 (т. 628).

међутим, постоје различити ставови. С једне стране се истиче да улагање жалбе суспензивно делује у односу на дејства пресуде, а то су код кондемпнаторних правноснажност и извршност.⁴⁷ С друге стране се истиче да улагање спречава само правноснажност, а тек путем тога и извршност, с обзиром на опште правило ЗИО.⁴⁸ Исправно је резоновати да улагање правног лега *per se* подразумева прекид париционог рока, а тек се кроз то спречава извршност. Наиме, улагање жалбе подразумева да је спречено наступање правноснажности и да је прекинут парициони рок. По правилу, дакле, у оба смера је спречена извршност. Тада се може приговорити да је речено сувишно. Но, постојање изузетака оправдава да се инситира на јасној дистинкцији. Јер, постоји могућност да и поред улагања жалбе парициони рок тече, па да и по његовом протеклу пресуда постаје (привремено) извршна. То су случајеви у којима закон истиче да „жалба не одлаже извршење“, што не искључује да за извршност мора да протекне парициони рок, већ управо супротно. Пресуда у којој се налаже туженом да исплати износ до 300 евра физичком лицу постаје извршна када протекне парициони рок, без обзира на уложену жалбу. Према томе, суспензивност жалбе – што је правило – подразумева да се спречава наступање правноснажности и да се прекида парициони рок. Споменуто законско одређење које постоји за такве случајеве, да „жалба не одлаже/задржава извршење“ (чл. 368 ЗПП; чл. 15 ст. 6 ЗИО), не значи да је тиме за наступање извршности протек париционог рока небитан. Тиме се само говори да тада нема места интегралној примени чл. 15 ст. 1 ЗИО по коме је за извршност пресуде нужна правноснажност и протек париционог рока, већ парцијалној, по којој правноснажност не утиче на извршност. Стога је оправдано говорити о суспензивном дејству жалбе у односу на правноснажност и протек париционог рока. То што по правилу долази до обе суспензије, па се зато суспендује извршност, не мења ништа управо због споменутих изузетака у виду привремене извршности.

У сваком случају улагање жалбе само за себе не доводи до прекида париционог рока, већ је нужно и да је жалба дозвољена. Према томе, одбацивање жалбе не значи да парициони рок поново почиње да тече од доставе решења о одбацивању. У случају повлачења жалбе, с обзиром на општу последицу – као да жалбе није ни било – узима се као да није ни дошло до прекида париционог рока.⁴⁹ Одрицање од жалбе нема никакав утицај на парициони рок, па чак и када оно уследи пре него што је рок почео да те-

⁴⁷ Б. Познић, 874; С. Трива, В. Белајец, М. Дика (1986), 544 (§ 143 т. 6).

⁴⁸ М. Дика, у: С. Трива, М. Дика, В. Белајец (1984), 148 (§ 24 т. 12); Б. Старовић, Р. Кеча, 384.

⁴⁹ Б. Познић, 753.

че.⁵⁰ Како то још *Цуља* истиче, одрицање од жалбе не значи да се странка одриче и париционог рока.⁵¹

4.2.2. Проблем различитог рока за жалбу и париционог рока

Парициони рок који се односи на испуњење новчане чинидбе се, по правилу, одређује у истом трајању као и рок у којем је допуштано изјављивање жалбе (чл. 367 ст. 1, 479 ст. 3, 493 ст. 2 ЗПП). Изузетак су парнице из радних односа, где је парициони рок осам дана (чл. 440 ст. 1 ЗПП), а рок за жалбу 15, као и привредни спорови који нису багателни, у којима је рок за жалбу 15 дана, а парициони рок за новчане чинидбе осам, а за неновчане може да буде дужи, што не искључује да буде краћи од 15 дана. С друге стране, у споровима поводом колективних уговора и у државинским споровима рок за жалбу је осам дана, али парициони рок може да буде краћи (*arg.* чл. 445 ст. 2, 452 ст. 1 ЗПП). У једном делу теорије се заступа став по којем, без обзира што наведени рокови временски коинцидирају, то не значи да се ради о њиховој „суштинској узајамној условљености“.⁵² Став се заснива на околности да правноснажност пресуде може наступити пре њене извршности када се ради о извршењу неновчаних потраживања код којих парициони рок може бити одређен у дужем трајању од 15 дана – дакле, дужи од рока у којем се по правилима општег парничног поступка може поднети жалба. Ипак, до кризне ситуације долази у обрнутој ситуацији – уколико је парициони рок краћи од рока за жалбу. То ће бити случај у државинским парницама ако је одређен парициони рок краћи од осам дана, у радним споровима, у случају да се пресудом одржава платни налог на снази,⁵³ или у привредном спору који није багателни и у којем је парициони рок краћи од 15 дана. Према томе, овде се поставља питање нужности синхроне дужине оба рока. Јер, уколико парициони рок протекне, а још није протекао рок за жалбу, онда свакако пресуда не постаје извршна. Литература је сагласна да тада долази фактички до продужавања париционог рока.⁵⁴ Овом схватању се треба приклонити, јер пока-

⁵⁰ Тако нешто је могуће, с обзиром да одрицање од жалбе може да уследи већ по објављивању пресуде (чл. 361 ст. 1 ЗПП), што свакако претходи достави пресуде. Тада заправо нема више могућности да се парициони рок прекине.

⁵¹ S. Zuglia, 460.

⁵² С. Трива, В. Белајец, М. Дика (1986), 484 (§ 127 т. 5). О нужности строгог разликовања ова два рок упор. Б. Познић, 879.

⁵³ Парициони рок тада износи осам дана, а рок за жалбу је 15 дана, наравно уколико се не ради о багателном спору.

⁵⁴ М. Дика у: С. Трива, В. Белајец, М. Дика (1984), 149 (§ 24 т. 12); Б. Познић, 753. С. Цуља, 615. То је уједно и схватање аустријске теорије и праксе, где је данас проблем готово увек присутан. Наиме, од Новеле аГрпп 1983. рокови за изјављивање првих лекова (при-

зује реалност. Оно у први план ставља функцију париционог рока, а то је искључиво одлагање извршења, односно ближе одлагање извршности. Тако, рећи да се не продужава парициони рок, а истовремено констатовати да пресуда ипак није извршена, значи занемарити суштину. Јер, дужнику је свеједно из ког разлога он још увек може да испуни чинидбу без бојазни да ће у супротном бити одређено извршење. Суштина је да он има на располагању рок који му гарантује одлагање извршења.

4.3. Другостепене пресуде; ревизијске пресуде

Парициони рок у другостепеној пресуди (било као потврђивање рока из првостепене пресуде или као новоодређени рок, вид. горе) почиње да тече од доставе пресуде. Нема разлике у односу на другостепену пресуду којом је одбијена жалба и потврђена првостепена пресуда и оне у којој је преиначена првостепена пресуда. С обзиром да је ревизија ванредни правни лек, њено улагање нема суспензивно дејство у односу на парициони рок (чл. 406 ЗПП).

Што се тиче ревизијске пресуде, речено за другостепене важи *mutatis mutandis*.

4.4. Рачунање париционог рока у случају да у правноснажној пресуди није одређен

Иако је апсолутна дужност парничног суда да одреди парициони рок у кондемпнаторној пресуди у којој се налаже испуњење чинидбе, замисливо је да се то не деси и да таква пресуда постане правноснажна. Предратно право, по узору на аустријско, није садржало решење. Садашње схватање које је владајуће у Аустрији полази од тога да парициони рок као одлагање извршења не тече *ex lege*, већ само ако га парнични суд одреди. Сходно томе, правноснажна пресуда у којој није одређен постаје извршна одмах по правноснажности.⁵⁵ Овакво схватање у погледу конститутивног деловања париционог рока се заправо потврдило у свим послератним кодификацијама извршног поступка до ЗИО. Наиме, било је изричито предвиђено да у том случају извршни суд треба да сам одреди парициони рок (чл. 20 ст. 2 ЗИП 78; чл. 20 ЗИП 2000; чл. 34 ст. 2 ЗИП). Речено се у већинској теорији схватало у прилог негирању *ex lege* трајања рока – извршни суд је у реше-

зива и ревизије) су повећани на четири недеље, а парициони рок је остао 14 дана. Упор. W. H. Rechberger, in: W. H. Rechberger (Hrsg.), 1415 (§ 409 Rn. 7); H. W. Fasching, 785 (Rn. 1552); W. H. Rechberger, D.-A. Simotta, 485 (Rn. 914).

⁵⁵ Са даљим упућивањима на праксу вид. H. W. Fasching, 784 (Rn. 1549). W. H. Rechberger, in: W. H. Rechberger (Hrsg.), 1414 (§ 409 Rn. 2)

њу о извршењу требао да одреди рок, па би тако одређено извршење деловало са резултативним условом.⁵⁶

Доношењем ЗИО унета је крупна промена, јер одговарајућа одредба гласи: „Ако у одлуци, као извршној исправи, није одређен рок за добровољно испуњење обавезе, тај рок износи три дана од дана достављања одлуке извршном дужнику“ (чл. 17 ст. 2 ЗИО). Према томе, у овој ситуацији извршни суд више не одређује сам парнициони рок, и у том смислу он не може да санира пропуст парничног суда. Стога се може рећи да у данашњем домаћем праву постоји двоструки колосек парниционог рока, и он има двоструку природу. Ако је унет у правноснажну пресуду, ради се о преображају – суд обезбеђује одлагање извршења у прописаном или одређеном трајању. Ако није, ради се о *ex lege* одлагању извршења и траје (само) три дана. Он тада почиње да тече независно од воље суда – како парничног, тако и извршног.

5. ГРЕШКЕ ПАРНИЧНОГ СУДА У ПОГЛЕДУ ПАРИЦИОНОГ РОКА

5.1. Постављање проблема; схватања литературе и судске праксе

Одређивање парниционог рока у предвиђеним оквирима је дужност суда, која свакако може бити прекршена. Питање реакције на грешку (неодређивање или одређивање у погрешном трајању) након правноснажности је неспорно. Ако није одређен, он износи три дана, а ако је погрешно одређен, извршни суд је везан тиме. Оно што је много важније јесте питање санирања грешке парничног суда у оквиру самог парничног поступка, дакле пре наступања правноснажности.

У литератури ово комплексно питање није довело до значајније дискусије и заузимања заокружених ставова. Изузимајући *Познића*, оно се ретко и фрагментарно спомиње. У објављеној судској пракси постоје одлуке које се парцијално односе на проблем.

Познић разликује две ситуације: прву, да суд уопште није одредио парнициони рок, и другу, да је он погрешно одређен. За први случај он сматра да се ради, иако то није изричито прописано, о апсолутно битној повреди која се односи на недостатке у садржају пресуде (чл. 374 ст. 2 т. 12 ЗПП) – изрека те пресуде је неразумљива, јер се из ње не може утврдити када се може приступити принудном извршењу досуђеног потражи-

⁵⁶ Тако за ЗИП 78: М. Дика, у: С. Трива, В. Белајец, М. Дика (1984), 143 (§ 24 т. 9); Боривоје Старовић, *Коментар Закона о извршном поступку*, Нови Сад 1991², 75 (т. II уз чл. 20); за ЗИП: Боривоје Старовић, *Коментар Закона о извршном поступку*, Београд 2007, 151.

вања.⁵⁷ За други случај сматра да се ради о релативно битној повреди, са оградом да тужилац не може да напада пресуду због дужине рока ако је одређен у трајању који је он предложио.⁵⁸

Поједини аутори су спомињали само случај када парициони рок уопште није одређен. Без додатне аргументације *Милева Гајинов* само сматра да допунска пресуда не долази у обзир.⁵⁹ С друге стране, *Филипче* истиче да је могуће да се тражи исправка пресуде, с обзиром да је то, између осталог, у складу са процесном економијом.⁶⁰

У пракси су евидентирани случајеви када парициони рок уопште није одређен. Према ставу Врховног суда БиХ из 1965. тада се може тражити исправка пресуде или доношење допунске пресуде.⁶¹ Супротно, када се радило о новчаној чинидби, Врховни суд Војводине је 1978. је сматрао да нема места предлогу за доношење допунске пресуде, јер је парициони рок одређен законом.⁶²

Сходно изложеном, поставља се прво и принципијелно питање: да ли постоји неко правно средство којим би се странкама омогућило да исходе санирање грешке суда (неодређивање или погрешно одређивање париционог тока)?

5.2. Полазна премисе: парициони рок и кондемнаторна правна заштита

Одређивање париционог рока није декларисање, већ једна преображајна одлука. Чак и да се ради о новчаном потраживању где је по среди законски рок, то није случај. Уређење у ЗИО управо то показује. Да би парициони рок у парничној пресуди, који је законски, заиста био 15 дана, он мора бити као такав одређен у правноснажној пресуди, јер у супротном он износи три дана (*arg. чл. 17 ст. 2 ЗИО*). Тим пре то важи за неновчане чинидбе.

Кондемнаторна правна заштита која се добија у парничном поступку није потпуна, што је неспорно у теорији. Правноснажношћу кондемнаторне пресуде тужилац није добио у потпуности правну заштиту, већ је нужно да покрене извршни поступак уколико тужени не испуни своју обавезу.

⁵⁷ Б. Познић, 752.

⁵⁸ Б. Познић, 753.

⁵⁹ Милева Гајинов, „Методологија израде пресуде у парничном поступку“, *Билтен Врховног суда Србије* 2/2000, 320.

⁶⁰ Ставре Филипче, „За значењето на парициониот рок и на клаузулата «по страх на присилно исполнување» во пресудата“, *Правна мисла* 1-2/1970, 47-48.

⁶¹ Гзз 204/65 од 14.12.1965, према Б. Познић, 752.

⁶² Гж 258/78 од 18.5.1978, према Б. Познић, 752 фн. 2955.

Како је протек париционог рока нужан услов наступања извршности, и његово трајање је од изузетног значаја за обе странке. За туженог није исто да ли је уопште одређен или не, а поврх тога он има интерес да не буде одређен у краћем трајању од предвиђеног. Тужиоцу је с друге стране битно да рок не буде дужи од предвиђеног. Према томе, може се рећи да одређивање париционог рока и његова дужина партиципирају у садржају кондемпнаторне правне заштите. Супротно схватање би било сувише уско и формално, јер не би увиђало суштину овог типа правне заштите. На крају, одлука парничног суда о париционом року има дејство правноснажности у позитивном виду. Извршни суд је у погледу трајања париционог рока везан, ма колико оно било погрешно.⁶³

На речено ништа не мења околност да предлог париционог рока није елемент тужбеног захтева, што би била подлога *Познићевог* става да тужилац не може да се жали уколико је парициони рок заиста погрешно одређен, али у оквиру његовог предлога. Наиме, предлагање париционог рока никако није обавезно; и без тога суд га мора одредити. Следствено томе суд није ни везан за предлог у погледу његовог трајања. ЗПП, као и његов (пра)узор (аГрпп) стоје на становишту да код кондемпнаторних пресуда у којима се пре свега налаже испуњење чинидбе парициони рок представља нужни садржај изреке, иако то није захтевано. Другим речима, ради се о изузетку од начела диспозиције у смислу везаности суда за тужбени захтев.

5.3. О исправци пресуде и допунској пресуди као решењу

Исправљање пресуде подразумева санирање грешака суда у пресуди које не представљају грешке у одлучивању. Ради се о грешкама у именима, бројевима, као и „другим очигледним грешкама у писању и рачунању“ (чл. 362 ст. 1 ЗПП). Спрам тога, исправљање пресуде као средство санирања грешака у погледу париционог рока не долази у обзир. Наиме, не може се мењати садржина пресуде,⁶⁴ а питање париционог рока и његовог трајања се управо тиче садржаја најзначајнијег дела пресуде – изреке. Уз то, исправка не долази у обзир ни зато што је њу могуће исходovati и након правноснажности пресуде.⁶⁵ Но, грешку поводом париционог рока је немогуће санирати у оквиру парничног поступка након правноснажности. Уколико уопште није одређен, чл. 17 ст. 2 ЗИО изричито говори које је решење. Обратно, уколико је одређен у погрешном трајању, због правносна-

⁶³ Тако и М. Дика (2007), 240 (§ 65 т. 4.3.).

⁶⁴ Изричито Б. Познић, 862.

⁶⁵ О могућности исправке након правноснажности вид. Б. Познић, 864.

жности и партиципације у кондемпнаторној правној заштити извршни суд је везан за такву изреку, ма колико она била неисправна.⁶⁶ Исправка није погодно средство и због тога што одлука о париционом року, изузев новчаних чинидби, захтева утврђивање додатних чињеница. У низу ситуација суду ће недостајати такав чињенични супстрат, а за исправљање пресуде се не заказује усмена расправа. Проблем је још евидентнији уколико таквим недостатком буде захваћена другостепена пресуда.

Допунска пресуда, с друге стране, представља средство за санирање пропуштања суда да одлучи о целокупном предмету спора. Као што је речено, питање париционог рока и не улази у тужбени захтев. Међутим, допунска пресуда као средство пропуштања суда да одреди парициони рок је неодговарајућа и зато што у домаћем праву не постоји тип првостепене пресуде којом би се стављала ван снаге, или мењала претходна пресуда истог парничног суда у истом предмету. Јер, уколико би се допунском пресудом одређивао само парициони рок, то би подразумевало да се фундаментално мења већ донета пресуда. Уколико би се желело испуњење циља, а то је добијање пресуде која садржи парициони рок, то би значило да тек допунска пресуда представља оно што је меродавно, а то би опет значило да претходна пресуда губи своје дејство. Као што је речено, домаће право не подразумева тако нешто, што би у основним поставкама личило на оно што постоји у немачком и аустријском праву у виду *Vorbehaltsurteil*.

5.4. Санирање кроз жалбу

На основу до сада реченог произилази да је једино средство за санирање грешке првостепеног суда поводом париционог рока жалба. У погледу тога се постављају два међусобно условљена питања: прво, питање правног интереса за жалбу; и друго, пресудно питање жалбеног разлога, јер од тога зависи начин санирања грешке првостепеног суда.

5.4.1. Питање правног интереса

Правни интерес за жалбу је општа претпоставка њене допуштености (*arg.* чл. 378 ст. 3 ЗПП). Он подразумева да је пресуда донета на штету странке која изјављује правни лек и да таква странка може да очекује правну корист од усвајања правног лека.⁶⁷ Као правило за процену да ли постоји „оштећеност“ странке (нем. *Beschwer*), узима се формални критеријум у виду упоређивање мериторног захтева и изреке пресуде – формал-

⁶⁶ Тако и за хрватско право М. Дика (2007), 240 (§ 65 т. 4.3.)

⁶⁷ Са даљим упућивањима уместо свих вид. А. Јакшић, 596 (т. 3156).

ни правни интерес (нем. *formelle Beschwer*). У теорији је одавно постављено питање материјалног правног интереса (нем. *materielle Beschwer*) као својеврсног коректива у односу на принципијелно учење о формалном. Он би постојао чак и у недостатку формалног уколико би дејство пресуде неповољно деловало по правну позицију странке као такву.⁶⁸

За туженог се за овај проблем посебан проблем правног интереса не поставља. Уколико је донета усвајајућа пресуда он свакако има правни интерес за жалбу, с обзиром да садржај изреке пресуде евидентно представља погоршање његове позиције у смислу његовог захтева, а то је било одбијање тужбеног захтева. Према томе, тужени свакако може да у жалби истиче као жалбени разлог и то да парижони рок није одређен, или да је одређен у краћем трајању од прописаног/примереног.

Проблем се јавља у контексту позиције тужиоца, и то онда када је парижони рок одређен дуже него што је требало. У питању је странка која принципијелно не може да изјави жалбу, јер би јој сходно устаљеном схватању недостајао правни интерес. Сходно учењу о формалном правном интересу, он се одређује као релација траженог и добијеног; тужилац који је тражио кондемпнаторну правну заштиту, а притом није ни предложио парижони рок, усвајајућом пресудом добија потпуну правну заштиту. Тужбени захтев и изрека кореспондирају. Међутим, питање је да ли се правни интерес за жалбу може само искључиво на начин сагледавати. Пре свега због тога што предлагање парижонског рока није елемент тужбеног захтева, а партиципира у правној заштити. Уколико формални правни интерес за жалбу није само релација траженог и досуђеног, већ „жељеног“ и досуђеног.⁶⁹ Наиме, постављајући кондемпнаторни тужбени захтев тужилац рачуна на испуњење дужности суда; у том смислу он жели, иако не тражи изричито, изреку пресуде у којој ће бити садржан парижони рок у прописаном/примереном трајању. Евидентно је да је дужим одређивањем парижонског рока његова правна позиција погоршана, јер стиче право на принудно извршење касније. Оваква оштећеност би, с друге стране, могла да се сврста у материјални правни интерес, јер изрека пресуде делује неповољно по њега. У сваком случају, правни интерес тужиоца се овде мора признати, јер се у супротном он лишава могућности да исходи правну заштиту која му припада, односно лишава се могућности да се санира грешка суда која штетно делује по њега. За то говори и опште вредновање и аргумент равноправности странака – ако се туженом дозвољава да се жали због краћег рока, онда се то мора обезбедити и тужиоцу за дужи рок.

⁶⁸ Упор. Н. W. Fasching, 869 (Rn. 1715).

⁶⁹ На то минузиозно указује Othmar Jauernig, *Zivilprozessrecht*, München 2007²⁹, 230 (§ 72 V).

Што се тиче позиције тужиоца, ако уопште није одређен парициони рок, он нема правни интерес за жалбу. Наиме, према садашњој концепцији ЗИО, уколико у правноснажној пресуди нема париционог рока, он износи три дана, и он тече *ex lege* – од доставе пресуде странци којој се налаже испуњење чинидбе (чл. 17 ст. 2 ЗИО). Тај рок је краћи од законског рока за новчане чинидбе, и од законског минимума за неновчане чинидбе. Према томе, пропуст суда не штети тужиоцу, јер без одређивања париционог рока његов положај није оштећен, већ је супротно – побољшан. Дакле, таква првостепена пресуда је за њега повољнија у односу на другостепену пресуду коју би исходило жалбом у којој би се одреди парициони рок.

5.4.2. Питање жалбеног разлога

Последње питање које се поставља јесте оно које се тиче квалификације жалбеног разлога. С обзиром да је *Познић* заступао такође став да је жалба једино правно средство којим се санирају грешке суда поводом (не)одређивања париционог рока, разматрање би требало започети испитивањем његовог схватања.

Што се тиче неодређивања, схватање о апсолутно битној повреди се тешко може прихватити. Пре свега због аргумента да је тада изрека пресуде неразумљива, јер се не види када ће наступити извршност. С обзиром да се у ЗИО изричито решава таква ситуација, јасно је да и таква изрека има потенцијал да постане извршна.⁷⁰ С друге стране, последица наведеног става је, сходно концепцији ЗПП у погледу ове апсолутно битне повреда поступка, укидање пресуде и враћање на поновно суђење. Ако се ради о новчаном потраживању наведено мишљење може се довести у питање. Пре свега због тога што се ради о року чије је трајање законом прописано. Недостатак може бити саниран непосредном применом чл. 345 ст. 1 ЗПП или одредаба које се односе на одређивање париционог рока у посебним парничним поступцима. Разлози процесне економије противе се евентуалном укидању пресуде које би за циљ имало само да одреди трајање париционог рока. Ако се ради о неновчаном потраживању реч је о року који суд одређује водећи рачуна о обележјима досуђене чинидбе. И у овом случају претежу разлози који се противе евентуалном укидању пресуде које би се заснивало само на наведеном разлогу, наравно уколико постоје довољна утврђења за одлуку о дужини рока.

За другу ситуацију, када је погрешно одређен парициони рок, *Познић* је схватања да се ради о релативно битној повреди парничног поступка.

⁷⁰ Исто је било и у време када је *Познић* заузео став, јер и тада неодређивање париционог рока није била препрека да се одреди извршење.

Пре свега, и овде би се могла упутити иста критика као и за случај неодређивања рока. Наиме, према концепцији домаћег права другостепени суд по правилу сам не може да отклања релативно битне повреде (*arg. чл. 391 ст. 1 реч. 1 ЗПП*).⁷¹ Дакле, и овде би морала да се укине одлука и да се у првостепеном поступку одреди само парициони рок у исправном трајању. То је, речено је, противно процесној економији увек када се ради о новчаним чинидбама, а може бити случај и са неновчаним чинидбама, закључно са пропуштањима.

Оно што је битно за критику *Познићевог* става, који је једини и понудио заокружено решење проблема, јесте одређена противуречност. Наиме, и *Познић* изричито дефинише парициони рок као материјалноправни, али грешке суда поводом његовог одређивања карактерише као повреде одредаба парничног поступка, што би опет значило да рок није материјалноправни, већ процесноправни. Доследно схватање о материјалноправној природи париционог рока би захтевало да грешке суда везане за њега представљају погрешну примену материјалног права као жалбени разлог. На тај начин резонује и аустријска судска пракса, с обзиром да природу грешке суда истражује управо спрам природе париционог рока, која је по њој, ослањајући се пре свега на *Фашинга*, примарно материјалноправна.⁷² Чини се да би се тиме отклонили приговори ставу *Познића* у погледу аспеката процесне економије, јер у ситуацијама у којима другостепени суд има довољно чињеничних утврђења за одлуку о париционом року, он ће моћи да санира грешку првостепеног суда. Примера ради, тужилац у жалби против усвајајуће пресуде истиче да је парициони рок одређен у дужем трајању. Другостепени суд треба да усвоји жалбу и преиначи пресуду, тако што ће одредити рок у исправном трајању. Овде је заиста по среди преиначење пресуде, јер парициони рок и његова дужина представљају садржај правне заштите; другостепена пресуда је евидентно другачија о првостепене. Друга опција која би уважавала процесну економију би била да се жалба одбија и само се одређује парициони рок у исправном трајању. Свакако да је то супротно реченом да и парициони рок партиципира у кондемпнаторној правној заштити. Међутим, то би било и неоправдано спрам вредновања позиције тужиоца. Он би тиме добио оно што му по закону припада – парициони рок у исправном трајању – али би сносио трошкове жалбеног поступка. Дакле, он би сносио последице погрешне одлуке првостепеног суда, која је управо санирана другостепеном. Тако нешто је противно концепцији ЗПП о сношењу трошкова жалбеног поступка, на крају и идеји правних лекова.

⁷¹ Изузетак представља случај обавезне другостепене расправе (*arg. чл. 383 ст. 4 ЗПП*).

⁷² Репрезентативно OGH 4 Ob 337/78 vom 6.6.1978, SZ 51, 1978, Nr. 76.

Сходно реченом, реакција другостепеног суда ће зависити од тога да ли постоји довољан чињенични супстрат за преиначење пресуде или не, што је општа последица постојања „погрешне примене материјалног права“. Уколико за одлуку о париционом року нема довољно чињеничних утврђења у првостепеној пресуди, пресуда се у потпуности укида и враћа се првостепеном суду да допуни поступак у том делу и одреди (нов) парициони рок. Дакле, ради се о општем виду реакције другостепеног суда на погрешну примену материјалног права, која увек зависи од тога да ли постоје довољна чињенична утврђења за правилну примену материјалног права. Преиначењу ће увек бити места уколико суд није одредио парициони рок за новчану чинидбу, или га је одредио у краћем или дужем трајању од предвиђеног. За неновчане чинидбе, изузетно за пропуштања, од конкретне ситуације ће зависити одлука другостепеног суда.

*Dr. Ranko I. Keča, ordentlicher Professor
Universität Novi Sad
Juristische Fakultät Novi Sad*

*Dr. Marko S. Knežević, Assistent mit Doktorgrad
Universität Novi Sad
Juristische Fakultät Novi Sad*

Die Leistungsfrist im serbischen Zivilverfahren

Zusammenfassung: *In der Arbeit wird die Leistungsfrist behandelt, die ein Frist zur Ausfüllung den im Tenor des Leistungsurteils festgelegten Anspruch darstellt und deren Ablauf die Voraussetzung für die Vollstreckbarkeit des Urteils ist. Es handelt sich um eine primär materiellrechtliche Frist, die ihre rechtspolitische Rechtfertigung darin hat, dem Beklagte eine zusätzliche Frist abzuräumen, ohne Gefahr von der Zwangsvollstreckung. Leistungsfrist muss in jedem Leistungsurteil bestimmt werden, in dem eine Leistung auferlegt wird. Es beträgt 15 Tage für Geldleistungen, für andere kann aber länger bestimmt werden. Die Vorschriften über besonderer Verfahrensarten beinhalten manche Abwandlungen. Die Leistungsfrist kann ausnahmsweise auch für Unterlassungen und Duldungen bestimmt werden. Auf jedem Fall beginnt der Lauf der Leistungsfrist am nächstem Tag, an dem das Urteil dem Leistungspflichtigen zugestellt ist. Einlegung der Berufung wirkt aber suspensiv gegenüber den Lauf der Frist. Rechtsbehelf für richterliche Fehler in der Bestimmung der Leistungsfrist ist Berufung. Beide Parteien können wegen diese Fehler beschwert sein, was von der konkreten Fehler abhängt. Diese Fehler stellt die unrichtige rechtliche Beurteilung dar, so dass Berufungsgericht entweder erstinstanzliches Urteil abändert oder aufhebt, was davon abhängt, ob die Sache in Bezug auf Leistungsfrist spruchreif ist.*

Schlüsselwörter: *Leistungsfrist, Leistungsurteil, Vollstreckbarkeit, Leistungsfrist für Unterlassungen und Duldungen, unrichtige Bestimmung der Leistungsfrist, unrichtige rechtliche Beurteilung.*

Датум пријема рада: 27.05.2015.